

עם הגיעו ארצה הציעו לו פרנסי כפר אתא את משרת הרבנות, ואכן הגר"ב נעתר לבקשתם לכהן כרב היישוב. בתוך תקופה קצרה יצא שמעו הטוב לתהילה כרב נדיר וגדול בתורה, התושבים נוכחו עד מהרה לדעת מהי דמותו של רב בישראל. תקיף מאין כמוהו, אבל בעל לב רחום וחנון המוכן בלב ובנפש חפצה להפקיר כל אשר לו בעד זולתו. באהבה ובאין קץ טיפח הרב את קהילתו, יצק דפוסים וייצב מסגרות לניהול החיים הקהילתיים בכל תחום, על פיו ייצאו ועל פיו יבואו, צריפו הדל הפך לתל תלפיות לרבים וטובים שהתדפקו על דלתותיו לשמוע בעצותיו ובדעת תורתו הבהירה.

חותם של קדושה וטהרה הטביע הרב על המקום, בני כפר אתא העריצוהו והשתבחו בו, התגאו ברבם הנערץ, אשר יצא שמעו בכל הארץ כפוסק וכדיין, כגאון ומתמיד וכצדיק מופלא.

בסמוך לביתו הקים מספר צריפים לת"ת ולהכנסת אורחים. בביתו ובצריפים הסמוכים החל לעסוק בקירוב הנוער להשי"ת. ביתו אף שימש כ"חדר בי"ד" שם ישב לשמוע את דיני התורה של התושבים, וזאת לצד מרי נפש רבים אשר בחכמתו הרבה מצא מסילות ללבבם וחיזקם בדברי אמונה. קורות ביתו העידו על מקרים רבים שהצילים מרדת שאול תחתית וממשברים קשים שאיימו לנפשם.

כרב 'של פעם' עסק רבות ב'שלום בית', כן פיקח על בית השחיטה ועל ענייני הכשרות בעיר, עד כי לא היה דבר קטן כגדול שנעשה ללא ידיעתו. הוא זה שבחר והחליט מי יהיו המלמדים לת"ת, בעצמו פיקח על ענייני הכשרות ונהג בתקיפות וביד רמה בכל מי שהעז לערער את סמכותה של הרבנות גם במנהגים שהנהיג, על כל התחכמות וסירוב היה מגיב בתקיפות. ואולם ככל שהיה קשה ותקיף העומד על דעתו, היה בלבו פנימה מלא חמלה ואהבת ישראל כאשר עודד וגידל בחורים מפליטי השואה ואף שימש כעומד מצד החתן בעת חופתם.

מעודו נטל על שכמו באופן אישי את מלוא כובד האחריות ואת עבודת הארגון שברבנות ולא הסכים להשתמש באחרים. הוא היה צועד רגלית מאטליז לחנות כדי לעמוד מקרוב על משמר הכשרות, בעצמו ללא כל שליחים היה בוחן את עבודת השו"בים והמלמדים.

אירע פעם, לאחר שגער בבעל מאפייה על שזלזל בהוראותיו ראוהו מתהלך בביתו אחוז צער כשהוא ממלמל לעצמו: **"אם לא הייתי חוטא לא הייתי נאלץ לנזוף באיש יהודי..."**

ללא חת ומורא

הגר"ב לחם בתקיפות בכל עוז לייצב את שלטון התורה בחיי הקהילה היהודית. עובדה הווה בעסקן דתי שבא לכפר אתא בימי הספירה וסיפרו לרב שהלה מגלח את זקנו בימי הספירה.

למרות ההשלכות הפוליטיות והאישיות שהיו צפויות לו, שלח הגר"ב להודיע לאותו עסקן כי לא ייתן לו לשאת דברים בביהכ"נ כמתוכנן. הדבר גרם להתערבותם של כמה אנשים שתבעו מהרב את עלבונם של העסקן, אך שום דבר לא יכול היה לשנותו מהחלטתו האמיצה, והאסיפה אכן לא נערכה בביהכ"נ. לימים סיפר הגר"ב על המאורע בפני החזו"א ששיבח את מעשהו, בתוספת סיפור מהגרי"א מקובנא זצ"ל, שהוזמן פעם לסדר חופה בבית אחד משועי העיר, אולם הלה דרש לערוך את החופה בתוך הדירה ולא תחת כיפת השמים כנהוג. משך רבי יצחק אלחנן בכתפיו וסרב לו, באומרו: **"אני מיווד עם הרב מקראקא (הרמ"א) באופן יוצא מהכלל, ואינני מוצא שום סיבה מדוע עלי להסתכסך עמו..."**

כשעלתה על הפרק שאלת צירוף הרבנות המקומית למסגרותיו של ה"וועד הלאומי", לחם כארי נגד מזימה זו, והורה לנציגי אגו"י ופא"י במועצה המקומית שישפיעו גם על נציגים דתיים אחרים להתנגד למזימה – ולו במחיר ויתורים פוליטיים מפליגים. לא אחת כאשר ניסו להציע לו מחוגי הרבנות הראשית, שיסכים לכהן אצלם אב בי"ד רבני, תמורת משכורת מכובדת ותנאים מצוינים, שיאפשרו לו להיות פנוי רוב היום והלילה ולעסוק בתורה, הגיב בטבעיות: **"אבל להיכן תלך התורה הזאת..."**

לצד זאת היה נודע במסירותו ובחמלתו לבני היישוב. לפעמים היה עולה במיוחד לירושלים, עם שאלה מסובכת בסרכא של ריאה, כשהריאה ביד הקצב שנתלווה אליו על מנת להכריע בהוראה זו יחד עם הרב מטעפליק. וסיפר השו"ב דכפר אתא רי"י חסידא: **"נהירנא שהרב שלח אותי פעם לירושלים עם הריאה וביקש שהרב מטעפליק יצטרף אליו להכריע בדיני טריפות, ואחרי שקרא את מכתבו של הגר"ב וסברותיו בכוחא דהיתרא,**

הסכים אף הוא להכשיר, אך באותו רגע התפרץ בבכי וציווה עלי לתת שתיים וחצי לירות צדקה לעניים (בימים ההם היה זה בערך כשבועיים פרנסה למשפחה בינונית) ולא נתקררה דעתו עד שקרא מיד לגבאי צדקה ואמר שיחלק את המעות מיד בכדי שיבואו לידי העניים עוד לפני שבת, וזאת בכדי לכפר על כך שנאלץ לפסוק נגד דעת הפוסקים המחמירים. לימים גילה לבנו הגר"י שליט"א כי בעת שמכריע להקל נגד דעות המחמירים, בשאלה הנוגעת לאחרים נוהג הוא לענות נפשו בצום.

פרנסי המועצה בכפר אתא השתוממו ביותר, כשהגיע ימי פרישתו מכסא הרבנות בעירם, כשעבר לקוממיות, והיו נותנים ונושאים עמו בנוגע לרב זמני שימלא מקומו בהוראה עד שייבחר רב חדש. השתוממו בקוראם את מכתבו שיוכלו לקחת כסף לשלם משכורת לרב זמני מיתרת החוב שמגיע לו ממשכורתו, מכיון שהוא כבר מקבל עכשיו משכורת בקוממיות "ואני לא צריך משכורת כפולה". אי תלותו בממון ובקיבוצים וכיו"ב, כולה נתח מתפיסת החיים המהותית שלו, היא שסללה בפניו את דרכו העצמאית שכל כולה הייתה לשם שמים.

דין מומחה

באותו תקופה התפרסם ברחבי הארץ כגאון מופלא ודיין מומחה ושמעו הטוב הלך לפניו בכל מקום. (כ"ק גאב"ד מאקאווא זצ"ל, התבטא פעם בהתפעלות **שהרב מנדלזון יודע היטב על בוריה לא רק קצוה"ח ונתיבות בע"פ, כי אם גם 'כסף הקדשים' על חו"מ**).

בגין כך, נקרא מדי פעם לשבת בדיני תורה מיוחדים בענייני ציבור לצדם של גדולי הדור וזאת למרות גילו הצעיר. בהיותו בכפר אתא ישב פעם בבי"ד עם הגאון מטעפליק והג"ר גרשון חן זצ"ל מרבני חיפה. במקרה מסוים ישב לדין תורה בהרכב מיוחד עם הגר"י רייזמאן זצ"ל דיין בעדה החרדית וכ"ק מרן אדמו"ר הרמ"ש מבאיאן זצ"ל. פעם אף ישב בהרכב מיוחד עם הג"ר מאיר קרליץ זצ"ל והג"ר יעקב העניך סנקביץ זצ"ל, כאשר גדולים אלו בחרו תמיד לשמוע את חוות דעתו התורנית.

זכרונות מהרב בכפר אתא

גאב"ד מאקאווא: למרות שלא גרנו בגופנו ממש בקוממיות ולא ישבנו יום יום בצילו של הקוממיות'ער רב, עכ"ז זכינו לינק רבות מדמותו הקדושה של הרב לאורך כל השנים, השראתו ליוותה אותנו תמיד. האמת, מי שלא הכיר את הקוממיות'ער רב' לא יבין על איזה אדם אנו מדברים כאן! הקוממיות'ער רב היתה בו שלימות נפלאה, מיזוג של כל הטוב שבעולם, מצד אחד היה תקיף מאד בדעתו הקדושה בכל הקשור לשמירת התורה והמצוה, ומאידך גיסא היה רועה נאמן לעמו, ומסור בכל לבו ונשמתו לכל סוגי היהודים - באשר הם שם.

כי זאת לדעת - צאן מרעיתו של הרב בכפר אתא דאז, היו יהודים שונים ומשונים זה מזה באופיים ובמזגם, בעלי רמות רוחניות שונות ובעלי השקפות מנוגדות בהחלט לרוחו הטהורה של הרב, אך אהבתו ודאגתו של הרב לכולם היו באופן בל יתואר, וכמים הפנים לפנים - הכל אהבוהו והעריצוהו, וגם היהודים ה'חלשים' ביותר היתה להם אמונה עצומה ברב.

מאשפות ירים אביו

הגר"י מנדלזון: בתקופת נשיאותו בכפר אתא, כאשר רבים מניצולי המלחמה התיישבו בה עם עלייתם ארצה, קיבלם אאמו"ר בזרועות פתוחות, ויגע רבות עבורם שיזכו להקים בתים חדשים ונאמנים בישראל, והכניס לחופה כשישים-שבעים משפחות מהם. הוא דאג עבורם לשידוכים הגונים ועמל רבות להשיאם בדרך כבוד. רבים היו אז שחזרו מן המלחמה שבורים בגופם ורצוצים בנפשם ולא רצו לחשוב כלל על הקמת בית חדש בישראל, אך האבא היה מדבר על לבם, מעודד ומחזק את רוחם ומסייע בעדם להתנער מתוך האפר ולהקים דורות חדשים לשם ולתפארת.

גאב"ד מאקאווא: הוא רק חיתן אותם? הוא הרי גידל אותם ממש! הודות לדמותו הטהורה של הרב הם נשארו יהודים. כאשר הגיעו הפליטים שבורי הלב מהאניות, ובאו לכפר אתא באיזה מראה הם נתקלו לראשונה? הם ראו את הרב כשהוא גורר עצים ברחובה של עיר, כדי לחמם את המקוה!... המחזה הזה השפיע עליהם עמוקות, הם ראו את הנאמנות של הרב, את המסירות שלו באמת בשביל אידישקייט, הדבר האמיתי הזה חלחל עמוק לתוך נשמתם, וגרם לרבים לחזור לדרך האבות אשר הימנה התרחקו ממנה בצוק העיתים. אותם יהודים הקימו בהמשך דורות ישרים, וצאצאיהם כיום הם מהמשפחות החשובות של היהדות החרדית. כל זה מכוחה של פעולת אמת אחת.

אחד הנוכחים: הרה"ח ר' יוסל אלטמן (מתושבי כפר אתא ומפליטי המלחמה) סיפר, שכאשר הוא זכה להקים ביתו אחר המלחמה, ערך הרב בשבילם 'שבע ברכות' כל ערב. "ומה אתם חושבים? – שאל-אמר ר' יוסל - וכי הרב נתן שם כל כך הרבה אוכל? הרי היה אז בקושי לחם לאכול, הרב נתן אפוא את הלב! את כל ליבו העניק לנו הרב באותם ימים!"

הגה"ח רבי אהרן מנדלזון: בקוממיות התגוררו רבים משרידי המלחמה שמצאו נוחם ברב הגדול, אחד מהם הרה"ח ר' משה דוד פאלוך שאמר לי פעם בהתלהבות: "כדאי היה לי לעבור את כל שבעה מדורי הגיהנום בשואה האיומה, ובלבד שאח"כ אזכה להסתופף בצילו של הרב הקדוש דקוממיות..."

לאמץ לבבות נשברים

גאב"ד מאקאווא: סיפר לי ר' דוד ישעי' שייקביץ ז"ל סגן ראש המועצה בכפר אתא דאז, שהיה מעריץ נלהב מאד של הרב ועמד על ימינו בכל פעולותיו, שבשעת מלחמת השחרור כאשר היה סכנת נפשות של ממש לנוע בדרכים, והאפשרות היחידה היתה לנסוע עם משוריין צבאי, קרא לו הרב וביקש ממנו בקשה נועזת - 'אנא ממך, תסדר לי טנק שיבוא לכאן להסיע אותי אל המחנה הצבאי הגדול הסמוך, רוצה אני לדבר שם דברי חיזוק'. ר' דוד ישעי' לא נרתע מקושי המשימה ואירגן שיבוא רכב צבאי לקחת את הרב, ואף התלווה יחד עמו בנסיעה. כאשר הרב הגיע למחנה שם, קרא אליו את אחד מהחיילים הרבים, הוא נתן את ידו על כתפו בידידות, ופתח עמו בשיחה לבבית ביותר, במשך שעה ארוכה הוא טייל עמו במחנה הלך ושוב, כשהוא מרעיף על נפשו טללי חיזוק, דיבורי אמונה ובטחון. רק לאחר שעה ארוכה נפרד הימנו הרב לשלום וביקש לחזור הביתה.

בדרכם חזרה לא היה יכול ר' דוד ישעי' להסתיר את פליאתו, הוא היה בטוח כל העת שהרב עומד לישא דברים בפני ציבור ענק והנה עתה מתברר כי הנסיעה היתה ממוקדת, לצורך חייל בודד, הוא תמה איפוא בפני הרב – וכי בשביל אדם אחד היה צריך הרב לטרוח את כל הטורח הגדול הזה, להביא טנק ולהיטלטל בדרך המסוכנת?..

"הבה ואבינך" - נענה לו הרב – "היהודי הזה הוא ניצול שואה מפולין, זה עתה הוא חזר מחמש שנים איזמות ונוראות, שבור ורצוצ הוא בגופו ובנפשו מכל אשר עבר עליו, הוא עוד לא הספיק לנשום לרווחה בארץ ישראל, וכבר נשלח הוא שוב ללחום ולסכן את חייו, כמה גדול הוא צערו וכאבו של אדם זה. לכן אפוא נסעתי במיוחד אליו לחזק ולאמץ את לבבו שלא יפול לייאוש ועצב ח"ו".

הכשולן לא יתום...

הגרי"י: ר' דוד ישעי' היה אכן בעל מסירות נפש עצומה עבור כל העניינים של אאמו"ר, לעת זקנתו של ר' דוד ישעי' נכנסתי פעם לבקרו ושאלתיו – מה עמד מאחורי מסירות נפשו הנפלאה תמיד עבור כל דיבור של אאמו"ר?, הוא ענה לי – 'וכי לזו אתה קורא מסירות נפש? זה לא היה מסירות נפש... זה היה פשוט 'א מחיה' ותענוג להימצא במחיצתו של הרב. אתן לך דוגמא- הוא אמר לי, כאשר הרב היה מצוה עלי לעשות איזה דבר ציבורי, אם היתה הפעולה מצליחה אזי הרב היה נותן לי על זה את מלוא הקרדיט, למחרת הוא היה מכריז על כך בבית הכנסת לעיני כל עם ועדה – 'דוד ישעי' עשה כך וכך בהצלחה מרובה, וישר כח לו על פעלו הגדול!', אך כאשר אירע והפעולה לא הצליחה, היה אז הרב מנכס את הכשולן לעצמו, הוא היה אז דופק על הבימה ואומר לציבור: 'רבותי, דוד ישעי' אינו אשם בכלום, אני הוא זה שיעצתי לו לעשות זאת, האשמה תלויה רק בי..'

כבוד שמים

דוגמא קטנה למצב הזמן המורכב שעמו התמודד הרב בכפר אתא – מציין גאב"ד מאקאווא - היה זה בשנותיו הראשונות של הרב בכפר אתא, כאשר לרגל סיום שנת הלימודים ערכו אז תנועת המזרחי מסיבה גדולה לכל התלמידים והתלמידות של היישוב (מה שנקרא בזמננו 'מסיבת גמר') בנוכחות אישי ציבור שונים, כאשר הם מזמינים אף את הרב להשתתף במעמד ולשאת דברים. הם הבינו מעצמם כי הרב לא יבוא להשתתף עמם מפני הישיבה בתערובות רח"ל, על כן הם שלחו להודיע לו כי הם מתחייבים על כך שבמשך כל זמן שהותו של הרב שם, תהיה במקום הפרדה כדת וכדין.

נסע הרב אל מרן הגה"ק ה'חזון איש' ושאלו כיצד עליו לנהוג. אמר לו החזו"א כי נראה שעליו להיענות להזמנה וזאת משום שתי סיבות: א) משום שע"י כך ידעו הילדים הללו, שכאשר רב מגיע צריך לנהוג בצניעות ולשבת בהפרדה. ב) אמר לו החזו"א בזה"ל: "אלוקיהם של אלו שונא זימה! - הלא כשאתה תהיה שם ותדבר דברי תורה במשך שעה אחת, אזי לכל הפחות בזמן הזה הם לא יישבו בתערובות רח"ל..."

נענה הרב ואמר לחזו"א: "בוודאי דבריו נכונים וצודקים, אולם הרי למחרת הם יכתבו בעיתונים שלהם שהרב מנדלזון השתתף במסיבת גמר שלהם, ושם הם בוודאי לא יצינו את העובדה שבאותה שעה היתה במקום הפרדה, והרי יצא מזה

חילול ה'!..." הסכים החזון איש לדעתו, וכמובן הרב לא השתתף במסיבה. ואגב, ה'חזון איש' התבטא פעם על הרב - "הוא רב מהקדמונים!"

עזיבתו את כפר אתא

גאב"ד מאקאווא: הרב היה איש אלוקים קדוש, כל ברכותיו עשו פרי, בזכותו ובצדקתו הוא הגין על כל סביבתו. לפני מלחמת השחרור בשנת תש"ח, נקראו אז מאות תושבים מכפר אתא להתגייס למלחמה הקשה, לפני צאתם לשדות הקרב באו כולם מתוך אמונת חכמים תמימה להיפרד מהרב ולקבל מאתו את ברכתו לשמירה, הרב אכן עמד והרעיף עליהם את ברכתו החמה מעומק לבו. והדבר היה לפלא - כל אלו שקיבלו את ברכתו הקדושה חזרו מהמלחמה בשלום!

ואכן עזיבתו את כפר אתא, לא היתה פשוטה כלל וכלל, זה היה קשה ביותר עבור רבים רבים מהתושבים שהיו קשורים אליו בכל לב ונפש, כאשר הוא עזב עברו יחד עמו עוד משפחות רבות אשר היו כרוכים אחריו, ללכת עמו באשר ילך. בעת הפרידה בכו אז כולם בדמעות שלישי, עד כדי כך שהיו אנשים שנשכבו למרגלות הרכב כדי שלא יוכל לנסוע משם.

הגרי"י: היה שם יהודי אחד פשוט ותמים שהתפרנס ממכירת סודה. כאשר דיברו על עזיבתו הקרובה של הרב, הוא התמרמר מאד על שמניחים לרב לעזוב, ובמשך תקופה הוא לא רצה למכור סודה לתושבים כביטוי לצערו הגדול.

הגר"א: כידוע, המניעים של זקני צ"ל לעזוב את כפר אתא לא היו חלילה בגלל חשבונות פוליטיים, שיקולי כבוד, גובה המשכורת וכדו', אלא מחמת דקדוקי יראת שמים המופלגת שלו, אשר לא עלתה בקנה אחד עם ישיבתו בכפר אתא. עד כדי כך היה צעדו זה בלתי מתקבל על הדעת בשעתו, אשר היו אז כמה מגדולי הדור שלא הבינו את הרעיון - לעזוב רבנות של יישוב גדול שכבר מנה אז אלפי אנשים, לטובת יישוב קטן וזעיר ביותר?! אבל הוא הלך לצדקתו ולתומו עד הסוף, ועקב כך זכה להגדיל פעלים רבים ועצומים לטובת כלל ישראל, בפרט בנושא השמיטה אשר הוא הגבר הוקם על.

גאב"ד מאקאווא: הרה"צ רבי דוד שאול ברסלבר צ"ל מחשובי חסידי בעלזא שהתגורר אז בכפר אתא - סיפר לי -שכאשר דובר על עזיבתו של הרב את כפר אתא, הוא עמד לנסוע ביחד עם משלחת תושבים אל מרן הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע ולבקשו לפעול אצל הרב שלא יעזוב את כפר אתא. אך הרב שנודע לו על כך, פנה אליו וביקשו בתחנונים: **"ר' דוד שאול, אנא רחמו עלי ואל תעשו לי את זה, הרי אתם יודעים שהמקום בכפר אתא הוא כבר לא בשבילי..."**

הגרי"י: גם לאחר שאאמו"ר עבר לקוממיות, היו תושבי כפר אתא מגיעים לעיתים קרובות לאאמו"ר לשאול עצה ולהתברך מפיו, רבים היו מגיעים לשבתות ומועדים בקוממיות כדי להתבשם בצל אאמו"ר, היו כאלו שטרחו והגיעו לקוממיות בכל שבת מברכים, והיו אשר הגיעו בקביעות בחול המועד פסח וכדו', כזו היתה ההתקשרות הלבבית אליו.

איש האמת

גאב"ד מאקאווא: גם לאחר ארבעים שנה שעברו מאז הרב עזב את כפר אתא לטובת קוממיות, ואף לאחר שכבר נסתלק לגנזי מרומים, עדין היה טבועים בתושבי כפר אתא רגשי הערכה והערצה עמוקים לדמותו של הרב, וזאת ראינו תמיד בעת שבנו מחותני הגרמ"מ צ"ל היה מגיע לבקר בקרית אתא, היו כולם אז באים ומכבדים אותו באופן נפלא ביותר, וניכר היה הקשר הנפשי הפנימי שהיה להם לאביו הגדול. ויצוין שוב ושוב שלא לא כולם היו שם בעלי השקפת עולם שוה כשל הרב, היו שם דעות רבות ומגוונות מכל חלקי הציבור, אך כולם היו אוהבים את הרב בכל לבם והיו דבוקים בדמותו לדורות.

הקוממיות'ער רב היה בודד במערכה! עוד בהיותו רבה של כפר אתא דאז במשך 20 שנה הוא היה צריך להיאבק קשות על משמר הדת, וכך ללא חיילים, ללא חסידים ועוזרים הוא יצא לבדו למלחמה, דמותו הטהורה מחייבת איפוא את כל אחד ואחד, שאין להמתין על עוזרים ומסייעים, אלא כאשר כבוד שמים עומק על הפרק צריך כל אחד לפעול בעצמו בכל כוחותיו.

פעם, בעת שכיהן עדיין כרבו של כפר אתא, התקיים אצלו דין-תורה בסכסוך ממוני, ואל הדיון הגיע ערבי אחד שהיו זקוקים לעדותו. לפליאת הנוכחים, ראו את הערבי עומד ורועד בשעת הדיון, עד שהיה צריך להשיב את רוחו כדי שיצליח לדבר באופן ברור. וכשסיפרו את הדבר לחזון איש, ותמיהו בפניו על הדבר, שהרי אותו ערבי היה רגיל להסתובב בין יהודים, אמר: 'מה לכם תמיהים? הרי נאמר 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', ואם-כן מיד כשנכנס לדיון וראה את הרב, נפל עליו מורא שמים'.

